պարտաւորուեցինք նոյնիսկ դրան սահմանակից մեր տէրիտորիայում (Վէդի Բասար) զօրք չպահել։

Նոյն խաղը խաղալու լուրջ պատրաստութիւններ են տեսնում Թուրքերը այժմ Սուրմալուում...

Ղարաբաղը բրիտանական հովանաւորութեան տակ Ազրբէջանի գեներալ-նահանգապետութեան մէջ է դնում։

Ախալցխան, Ախալքալաքը Բաթում—Կարսի Թրքութեան ձեռքն են անցել ռազմական եղանակով՝ վրացիների զօրքերը պարտուելով։

Այսպիսով, Անդրկովկասի Թրքութիւնը բրիտանական զօրահրամանատարութեան օրով աւելի նպաստաւոր պայմանների մէջ է գտնւում, քան գերման-օսմանեան յաղթական օկուպացիայի ժամանակ։

Փաստեր ու հանգամանքներ են սրանք, որոնք լուրջ մտածմունքների և ծանր մտատանջութիւնների տեղիք են տալիս մեզ...

Անշուշտ, գլխաւորագոյն պատճառը անգլիական զինուած ուժերի թուլութիւնն է այստեղ։ Ինչպէս Գերմանիան ամառն ու աշնանը տեղի էր տալիս Թիւրք հրամանատարութեան պահանջների ու քմահաճոյքների առաջ, այնպէս էլ այժմ անգլիական գեներալներն են նահանջում օսմանեան օֆիցէրների այս նւաճողական ծրագիրների և գործունէութիւնների առաջ... Որովհետև արձանագրածս փաստերը հայերի յաղթահարումը չէ միայն, այլ աւելի ևս Անգլիայի պարտութիւնը։ Բրիտանական զօրական նահանգապետութիւնները լոկ մի քող են, նուրբ ու թափանցիկ, որի տակից պարզ երևում է իրական Թուրքական իշխանութիւնն ու ոյժը։

Սակայն, թւում է թէ մի ուրիշ պատճառ էլ կայ։ Անգլիացին չէ հաւատում հային, աւանդաբար համարելով սրան անուղղելի ռուսասէր, ռուսական օրիէնտացիայի անյողդողդ հետամտող... Բնորոշ է, որ դեռ. Ֆօրէստիէ Ուօկկերի պահանջով Կամաւորական Զօրաբանակի ներկայացուցիչը հեռացաւ Երևանից դէպի Եկատերինոդար. այդ մի նոր փաստ է ապացուցանելու Անգլիայի ունեցած վերաբերմունքը դէպի Ռուսիայի ներկայութիւնը Անդրկովկասում։ Այն համարումն ու այս վերաբերմունքն է, որ տրամադրում է բրիտանական զօրահրամանատարութեան չնպաստել մեր ուժերի կազմակերպմանը և զօրեղացմանը Թուրքութեան դէմ Անդրկովկասում, որովհետև Թուրքն է նրա աչքում ամենավստահելի պատուարը Ռուսիայի դէմ այստեղ։ Նա զիջում էր մեզ Կարսը, բայց հէնց որ տեսաւ, որ այնտեղ աւելի վստահելի և ոչ աննշան հակառուսական ոյժ կայ յանձին Թրքութեան, իսկոյն չտապեց ուղղել իր այդ սխալը. Կարսը տուեց Թուրքերին... և ոչ միայն Կարսը։

Կարսի նահանգի համար բրիտ. զօրահրամանատարութիւնը մինչև 1000 հոգուց բաղկացած միլիցիա է կազմակերպում. հաւաքում է տարրեր, որոնք կը ծառայեն իրեն ռոճիկի համար, առանց քաղաքական ձգտումների (օրինակ, օսեր, ռուս հին ստրաժնիկներ). հայի չեն ընդունում «առ այժմ», որովհետև տեղական Թուրքերը դրդուած են հայերի դէմ (այս է պաշտօնական պատճառաբանութիւնը), բայց թւում է, թէ Անգլիան չէ ուզում յենւել որևէ հայ ուժի վրա, որովհետև իր կարծիքով (և, դժբախտաբար, ոչ միայն իր կարծիքով) հայն աւելի է ռուս, քան ռուսն ինքը, և չէ կարելի յենւել հայի վրա, երբ Ռուսիայի դէմ բան է ծրագրւում։

Մեր հաւատարիմ վերաբերմունքը դէպի Ռուսիան գիտէք թէ ինչ չափով է գնահատւել և մեզ օգուտ բերել. գիտէք, որ ներկայիս այդ վերաբերմունքը չէ կարող սոսկ պղտոնական սիրոյ շնմանուել, որը ունայն է և անիրական փոխադարձաբար. սակայն, անօգուտ լինելով՝ վնասակար է այսօր և վաղը, իսկ վաղը չէ միւս օրը թէ ինչ է լինելու, ոչ ոք չի իմանում։